

RAŠYTOJOS LAZDYNŲ PELĖDOS LITERATŪRINĖS PREMIJOS KONKURSUI

RAŠINYS „LIKIMAS SUVEDĖ“

Birutė Marčiauskienė

Mažeikių r.

Rytą Emilija pabudo vėlai – saulė jau buvo aukštokai pakilusi ir pro pratrauktą lango užuolaidą smarkiai sušildžiusi skruostą. Žvilgtelėjusi į laikrodį kėlėsi. Nėra kur skubėti. Anot jos pačios, „nei kiaulių šerti, nei karvės melžti, o pusrytį galima ir pavėlinti“.

Šurmulys ir garsi muzika kad ir negretimam kieme trukdė miegoti, tad mintys apie prabėgusį gyvenimą užėmė miego valandas, kai užmigo tik paryčiais. „Kažin, ar ten visi kurti susirinkę, ar kitaip tos muzikos leisti neišeina?“ – taip mąstė užsiklodama antklodės kraštą ant ausų, bet ir taip to kalimo negalėjo negirdėti. Pagaliau kiek pritilus atgimė prisiminimai, kaip jaunimas linksminosi jos jaunystėje. Rodos, ir atplaukė armonikos garsai iš gegužinės pušynėlyje, kol akys nugramzdino į miegą...

Buvo iššlepsėjusi laukan į pavėsinę, apsodintą vijokliais lyg prisidengti nuo kaimynų pašalinių akių. Tik tų kaimynų nebėra, ji jau kuris laikas laukia naujų. O toliau, už kelių namų, didelis sujudimas. Laiškininkė atnešė ne tik laikraštį, bet ir žinią, kad Bartkų Steponas naują sugyventinę tėvams pristatęs. Jau bene ketvirtą per porą metų. Motina teisinusi sūnų, kad anos buvusios niekam tikusios – menko išsilavinimo, padraikos, tik jos Stapelį stengėsi išnaudoti, pinigų ištraukti. O jau paskutinioji tai buvusi visai ne šeimos žmogus. Vaikų nenorėjo, nes nesiruošė gimdyti, maitinti ir figūros gadinti, mat buvusi „scenos žvaigždė“ – dainavo kavinėje. Kol susidainavo su kažkokiu tipu ir išdūmė į Angliją, palikusi buvusiam sugyventiniui namie raštelį ir gerokai sumažėjusią sumelę jo paliktoje kortelėje. Vieta nebūna tuščia – vyras išvaizdus, užsieny pinigėlių pakala. Prie tokių bobos kimba. Taip nušvietusi susibūrimo kaimynų kieme temą laiškininkė išskubėjo toliau. „Kaip dabar paprasta, – mąstė Emilija, – vieną pametė, čiupo kitą. Keičia kaip kokį daiktą. O anais laikais...“

Grįžusi iš kiemo pravėrė duris į didįjį kambarį. Nužvelgė įvairiais daiktais nukrautą stalą. Monotoniškos kaimo moters našlės dienos. O paįvairinimui reikia pačiai veiklos prasimanyti. Kad ir tų daiktų kilnojimo, atrinkimo. Ištraukusi iš spintos jau kelintą dieną dėliojo į krūveles: ką palikti, ką išmesti. Taip kaskart tų nebenaudojamų daiktų krūvelė vis didėdavo. „Jei jau trejetą ar dvejetą metų neprireikė, vargu ar beprireiks“, – taip mąstė eilinį kartą. O buvo laikas, kai pačių būtiniausių daiktų ir nusipirkti nebuvo kur. Kaip keičiasi gyvenimas... Saulė apšvietė šalia kitų daiktų krūvelę jos numegztų margaspalvių kojinių ir pirštinių. Paėmusi suriša jas spalvotu kaspinu, pažiūrėjusi pasigėrė savo darbu. Kokia krūva būtų, jei nebūtų išdalinusi... Bet dovanojus kitam pačiai gera. Žvilgteli į laikrodį – Staselė turėtų pasirodyti. Štai pagaliau ir ji pati. Ne tik pieno, bet ir varškės beatnešanti. Su džiaugsmu ją pasitinka, persimetusios keletu žodžių atsisveikina, ir toji išskuba toliau pas kitus kaimynus.

Kaimynei išėjus žiūrėdama į tą pieno stiklainį susimąsto. Juk ir ji, kaip ir vos ne kiekvienas kiemas, laikė po karvę, kai kurie net ne vieną. Visokių laikų buvo, bet kad gyvuliai nyktų kaime, jokiais laikais neteko patirti. Senolė giliai atsidūsta. Per visą kaimą – gyvenvietę vos kelios karvelės. Bet gerai, kad nors ir kelios... Taip norėtųsi kaimiškų lašinių šmotelio, bet kiaules kaime liepė išpjauti, neauginti. Po tokių minčių ne rimčiau valgyti nebesinori, tad atsipjovus riekelę duonos, užgeria pienu, ir jau soti pasijunta.

Prieina prie stalo. Išsitraukia dėžutę su keliomis nuotraukomis. Vienas pasiėmė sūnus, kitas jau buvo išmetusi. Nespaltotos, bet tokios mielos. Jose svarbiausi gyvenimo momentai. Atsargiai eilinį kartą apžiūrinėja kiekvieną. Čia su vyru Edvardu... Ilgiausiai žiūri ji į savo Staselio nuotrauką, ją vieną ir teturėjo. Jauni buvo tada, daug svajojo apie ateitį, laukė ramesnių laikų. Kalbės susiglaudę po klevu sustoję tėvų sodo gale, klausys žiogų čirškimo, netolimo upelio šnekos.

Apkabins per liemenį – rodos, abi širdys susiliejo, glostys jos plaukų kasą – taip būdavo gera gera. Nesuokė jis kaskart, kad myli ar mylės iki grabo lentos, bet abu tą širdy turėjo. O paskui ilgam liks ta širdžių šiluma, kai nulydės ji akimis takeliu tolyn į nakties tamsą, o pati kiek palaukus tyliai vers duris į priemenę, kad nepažadintų motinos. Taip kiekvieną kartą susitikus. Kol vieną rytą ta siaubinga žinia, atnešta į jų kiemą. Netoli namų, pakely, kaimynai rado jį jau sustingusį kraujo klane. Verkė ji, ašarom lijo, kojos nebekeldavo iš namų. Kas? Kodėl? Už ką? Juk nei koks aktyvistas, nei komjaunuolis, nei brigadininkas ar koks skaityklos vedėjas? Kam jis perėjo ne vietoje kelią ar pamatė, ko nereikėjo pamatyti? O kas jos laukia? Tokios mintys pynėsi galvoje, o ir motinai nebuvo ramu dėl jos. Neramūs buvo laikai – Emilija sunkiai atsidūsta, ir minčių kamuolys vyniojasi toliau.

Vienas žentų pasikalbėjo su jos motina. Žmogus esąs ne plevėsa. Dirba eiguliu. Tiesa, kiek vyresnis esąs už Emiliją, bet subrendęs vyras. Mylės jauną žmoną. O ir jai reikia išeiti iš to krašto ir kuo greičiau, nes kas žino, kas žino... Taip po piršlybų ir keleto susitikimų motinos namuose, praslinkus porai mėnesių ji taps ... – iene. Neilgi buvo tie susitikimai jos namuose su naujuoju pažįstamu Edvardu. Ir tų apsikabinimų ar bučinių nebuvo daug. Bet motinai ir jai pačiai pasirodė rimtas, šeimos žmogus. Išvaizdus, tvarkingas, šnekus, ne koks paniurėlis. ne koks praplikęs ar suvytęs senis. Pati nepajuto, kaip jautėsi pribrendusi naujam gyvenimo etapui. Dar Edvardas prasitarė, jog nereikės, jeigu tekėsianti už jo, vienu samčiu virtuvėje su uošve dalintis, gyvens vienu du atskirai. Ir mamai, ir jai buvo dėmesingas, dovanėlių atnešdavo. Kasdien Emilija vijo šalin mintis apie prarastą mylimąjį. Žinojo – nieko nepakeis. Bet mintys apie ateitį širdį paglostydavo: ištekės, bus eigulienė, prieš drauges pasipuikuos. Žinoma, nepasakos, kad jis bent devynetą metų vyresnis. Pačios pamatys, kad ne koks piemuo.

Čia lyg filmo juosta nutrūksta, ir atminty iškyla kelionė namo iš bažnyčios po šliūbo. Buvo lietinga diena, o grįžtant dar labiau lietus įsismarkavo. Vežėjas ratuose pasisodino ją ir jos seserį šalia savęs ir apgaubė didele kaip kareiviška miline, o ant galinės sėdynės buvo įsitaisę sesers vyras ir jaunas. Irgi nuo lietaus prisidengę. Ratų pravažinėtas duobėtas kelias pamiške vingiavo pakrūmėm, protarpiais išbėgdamas į pievos ar lauko pakraštį. Privažiavus miško kampą iš abiejų pusių į vežimą pasipylė akmenys. Vežėjas, priglausdamas ją arčiau savęs, tada mestelėjo:

„O tau čia nėra ko jaudintis!“ Arkliai, vežėjo suraginti, staigiai šokosi pirmyn, vežimas lingavosi per duobes, ir ji su seseria vos laikėsi, įsikibusios į sėdynės atlošą. Nuo galinės sėdynės vyrai sukrito ant ratų dugno. Nepamena Emilija, ar kliuvo kam iš žmonių, ar tik į ratų dalis atsimušdavo. Taip ir nesuprato, kas čia vyko.

Lietus dar tebepylė, kai vežimas sustojo gražioje sodyboje. Dviejų galų didelis medinis namas, kurių viename gyveno dvi seserys, senos panos, o į kitą galą gyvenimui ir parsivežė Emiliją. Nebuvo ilgesnio laiko džiaugtis vienas kitu. Dar tą pačią dieną aprodė jai „ūkį“, visus podėlius ir leido tvarkytis kaip savo namuose. Kitą dieną vyro laukė darbas, o ji paliko triūsti po namus, tvarkė savo atsivežtus daiktus. Širdį glostė vakarykštės vyro glamonės ir bučiniai, ausyse skambėjo švelnūs žodžiai: Emyliute, gražuolyte tu mano, myliu tave, mano meile“. Tikrai pasijuto laiminga, tik niekaip neišdrįso vyro paklausti apie akmenis. Po kiek laiko, labiau susidraugavusi su namo šeimininkėmis, šį bei tą sužinojo. Pasirodo, Edvardas draugavo su viena mergina, žadėjo ją vesti, nes toji jau laukėsi kūdikio. Kodėl jos nevedė, gal galėjo atsakyti tik jis pats arba... jo motina. Svarbu, kad pati Emilija jautėsi mylima. Mylima, kol vienas nutikimas sujaukė jos mintis. Naktį vyras, apkabinęs ją per liemenį ir bučiuodamas tyliai sušnabždėjo: „Myliu tave, Aldut, ir tavo vaiką ir visada mylėsiu“. Užmigo nusisukusi į sieną, o ausyse skambėjo tie žodžiai. Ne, ji neverkė – žinojo, jog tuo nieko nepakeis. „O jei aš tą vaiką pagimdysiu?“ – kilo mintis jos galvoje. Atsirado ir proga apie tai užsiminti. Edvardas kartą kieme padėjo jai surinkti išdžiūvusius skalbinius, o ji lyg tarp kitko užsiminė, jog tokiu oru ir vystyklai gerai džiūtų, o kaip jis manąs. Ji tęsė:

– Kai tik miestelio parduotuvėje ar prie bažnyčios susitinku su draugėmis, kai kurios nužvelgia mane, kita, žiūrėk, ima klausinėti, ar dar nematyti keliu ateinančio. Pasijuokiu, kad pro

miglas sunku įžiūrėti, ir tiek. Vyras tada tik prunkštelėjo, nusijuokė, kad sumaniai atsakyti bemokanti.

Pagimdė ji sūnelį, atrodo, sveiką ir gražų, tik jis daugiau verkė nei miegojo. Gydytojas niekuo negalėjo padėti. Pati išseko nuo bemiegių naktų, blogų minčių: „Skiedra ne moteris. Akys įkrito. Argi kas begali tokią mylėti?“ Taip ir gyveno Emilija su tokiomis mintimis, o vyras taipogi pasidarė nekalbus, susimąstęs. Paklausys vaiko verksmo, pažiūrės į ją, palinguos galva ir išeis. Bet kuo ir jis galėjo jai padėti?

Kartą į namus užėjo tamsaus gymio elgeta. Pasodinta, nekalbėdama ilgai žiūrėjo į linguojamą verkiantį vaiką ir pasakė, jog jį veikia pikti ir lemtingi vieno žmogaus žodžiai, ir kūdikis ilgai neišgyvens. Elgetai išėjus, vaikas nustojo verkti ir užmigo. Nebeverkė, bet diena iš dienos ėmė nykti, kol pagaliau po poros mėnesių visai užgeso. Bet bėda po vieną nevaikšto. Neužilgo staiga mirė vyro motina. Tai vėl savotiškai paveikė šeimos gyvenimą. Emilijai teko palikus gerą seserų kaimynystę apsigyventi kartu su vyru jo tėviškėje. Didelė graži vienkiemio sodyba, daržai, bitynas, gyvuliai tapo jų nuosavybe. Geri kaimynai, nauja veikla padėjo pamiršti išgyvenimus. Po poros metų gimė ir augo sveikas, guvus antrasis sūnus. Gyvenimo upė ėmė tekėti tiesesne vaga.

Bet tai kartai likimas siuntė naujus išbandymus. Lyg juoda naktis užslinko ant kaimo žmonių viską ryjanti melioracija. Reikėjo keltis į gyvenvietę. Nesikelsi – užars sulig langais. Nei kelio, nei takelio – negi paukščiu iš savo lizdo išskrisi. Vėl sujauktas gyvenimas, nemigo naktys, šnekos su kaimynais, kaip kursis ant pliko lauko. Bet kažkaip nusigriovimo virpulius užgožė įkurtuvių naujuose mūriniukuose džiaugsmas, aplinkos tvarkymas, bendri darbai kolūkyje. Jiedu su Edvardu niekuo neišsiskyrė iš kitų. Ar buvo abu laimingi kaip anuomet? Niekada apie tai nebuvo susimąsčiusi. Atrodė, kad taip, gyveno be kokių rietenų ar barnių, nepriteklių jokių nepatyrė. Rūpinosi abu sūnaus auklėjimu, mokslu. Susirgus kuriam, užjautė, ligoninėje lankė. Pasitardavo, sutardavo, bet didesnio švelnumo iš vyro pusės ar meilesnio žodžio retokai sulaukdavo. Bet gal taip ir turėjo būti? O gal iš pasalų tykojusi liga jau darė savo? Kas pasakys? Juk jų kartai teko sunkių išbandymų.

Jau dvidešimt metų kaip ji viena... Senatvė. Gera, kad ne vienkiemy. Čia ir kaimyną bėdai ištikus prisišauksi, retkarčiais ir giminės užklysta. Sūnus dažnai skambina, apie sveikatą teiraujasi. Gera, kad Lietuvoje gyvena. Yra kas žvakelę ant tėvo kapo uždega. Ir ne vieną...

Iš galvos jai ilgai neišėjo vienas įvykis. Buvo tai neseniai po Edvardo mirties. Nuvažiavo ji dviračiu palaistyti neseniai pasodintų ant vyro kapo gėlių. Varydamasi dviratį taku per kapines iš tolo pamatė prie jo kapo jauną moterį su juodu šalikėliu. Gal kapus sumaišė? Nepuolė artyn, stebėjo iš tolo. Emilijai pasirodė, kad toji lyg ašaras šluostosi. Varėsi dviratį toliau aplink, kad prie kapo ateitų iš kitos pusės, jai priešais. Priartėjusi stabtelėjo, klausiamu žvilgsniu pažvelgė į ją ir norėjo klausti, kodėl ji čia, bet mergina pati prakalbo:

– Neseniai palaidojau mamą, o dabar jau ir tėvas miręs. Emilijai po tokių žodžių lyg kas kuolu per galvą būtų trenkęs, bet susivaldžiusi sumanė paklausti, kur jis gyvenęs.

Mergina pasiguodė, jog jos tėvai negyveno kartu. Kai mama pagimdė ją, tėvas jau buvo vedęs kitą. Motina negalėjusi atleisti jos laimę sugriovusiai merginai. Bet tėvas jos mamai slapta padėdavo: aplankęs paremdavo pinigais. Vėliau, kai jis sirgo, jiedvi su mama aplankydavusios ligoninėje, jis duodavęs pinigų, vaišindavęs ją šokoladu, saldainiais. Tai visą laiką jautėsi turinti abu tėvus. Dabar ji prie jo kapo viena, nes neseniai mamą palaidojusi. Likusi be tėvų, be giminių, nes mama buvusi našlaitė.

Emilija nusikabino laistytuvą, paguldžiusi dviratį ir, susiruošusi eiti į upelį vandens, tarė:

– Nuoširdžiai užjaučiu. Visi į kapines ateinam kažką palaidoję. Aš – vyrą. Aš – ta, kuriai tavo mama negalėjo atleisti. Mes, matyt, abi buvom nelaimingos, bet aš dėl to nekalta...

Mergina tik aiktelėjo, pravirkusi staiga apkabino Emiliją ir kūkčiodama užsikniaubusi ant peties tarė:

– Atleiskit man už atvirumą, atleiskit mums, mano mamai...

Emilij neatstūmė merginos, o tokio jos poelgio paskatinta tarė:

– Neraudok. Likimo nepakeisi. Nereikia mirusiems ašarų. Gyviems reikia gyventi toliau be jų. Tegu ilsisi... Likimas mus suvedė atsitiktinai, bet žinok, kad tavo tėvas išeidamas paliko ne tik tave, mane, bet ir nedaug jaunesnį už tave liūdintį savo sūnų. O kapą lankyk. Jis irgi lanko.

Paima vyro nuotrauką, susimąsto. Ar jos pusėj ant kapo tada atsiras antra uždegta žvakutė? Nori tuo tikėti. Nuo tada, kai per Vėlines jo vaikai vienas kitą apkabino...
